İSRAİL GİZLİ SAVAŞLARI

İsrail'in Akdeniz kıyı otoyolunun hemen dışında, Tel Aviv'in birkaç mil kuzeyinde, anayola hemen hemen paralel dizili tozlu okaliptüs ağaçlarının arasında, pek dikkat çekmeyen gri-beyaz beton binalar görülür. Kalabalık Glilot kavşağından sonra sola dönüp de otostop yapan askerleri geçince binaların arasında, ülkesinin istihbarat teşkilatlarında görev yaparken ölmüş 400'den fazla İsrailli adına, herkesin görebileceği şekilde dikilmiş bir anıt görürsünüz.

Anıt, belki de gayet uygun bir şekilde, âdeta bir labirenti andırır; birbirine girmiş düz taş duvarlarda ölmüş olanların adları ve ölüm tarihleri yazar. Anıt, Birleşmiş Milletler'in, İngiliz yönetimindeki Filistin'in Yahudi ve Arap devletleri şeklinde ikiye ayrılması konusunda oylamaya gittiği Kasım 1947'den başlayıp şubat 1989'da son bulan beş kronolojik bölüme ayrılmıştır. Son on beş yılı kapsayan bölüme **"barış başlangıcı"** adı verilmişse de orada bile 200'den fazla isim vardır. Otlarla kaplı açık bir amfiteatra kadar giden bazı boş duvarlar vardır ki bunlar da gelecek için ayrılmış, ölecek olanların isim ve ölüm tarihlerini beklemektedir. Bu anıt, bir casus avcısının rüyası olmalı. Ama resmi gizliliğin eli ölenler üzerinde bile hissedilir. İsimlerin yanında ölüm tarihleri vardır ama ölenlerin rütbeleri, birlikleri, yerleri ve bu askerlerin nasıl öldükleri konusunda en küçük bir bilgi bulunmaz. Bazıları yıllarca gölge gibi yaşayarak doğal nedenlerle ölmüştür ama bunların çoğu da aktif hizmetlerde ölenler gibi anonimdir. İçlerinden bazılarının hikâyeleri anlatılsa da çoğunun üzeri kalın bir kahramanlık mitinin küfüyle örtülüdür. Bunlardan biri, serbest bırakılan yüzlerce Arap savaş esiriyle birlikte, kılık değiştirip ateşkes hatlarından sızan ve 1949'da Ürdün'de öldürülen **Yaakov Bukai**'dir. **Lavon Olayı**'nın merkezindeki ünlü İsrail sabotaj ağının ortaya çıkarılmasından sonra 1950'lerin ortalarında bir Mısır cezaevinde ölen **Maks Binnet ve Moşe Marzuk**'un isimleri de buradadır. Ve bunların yanı sıra Suriye hükümetinin en yüksek kademelerine sızan ve 1965'de şam'da asılarak idamı te-levizyonda gösterilen efsane casus **Eli Kohen**, 1973'te bir Filistinli tetikçi tarafından Madrid'de vurularak öldürülen Mossad ajanı Baruh Kohen, Batı şerialı güvenlik görevlisi bir muhbirin ihbarı sonucu I980'de İsrail'de güvenli bir evde öldürülen Moşe Golan, 1982'de Lübnan'ın işgalinden birkaç hafta önce Paris'te öldürülen Mossad ajanı Yaakov Barsimantov ve 1987'de Filistin isyanından hemen önce Gazze'de Müslüman militanlarla giriştiği silahlı çatışmada öldürülen **şin Bet ajanı Viktor Rejvan**.

Kamuoyunun çoğunluğunca bilinmeyen pek çok ismin ortaya çıkarılması için biraz bilgi ve hayal gücü yeterli olacaktır. Haziran I967'de Altı Gün Savaşı'nda öldürülenlerin çoğu ve bundan daha da fazla sayıda 1973 Ekim ve Aralık ayları arasında Yom Kippur Savaşı'nda ölenler, ordu istihbarat askerleridir. Kasım 1983'te aynı gün, bir grup **şin Bet ajanı**, Güney Lüb-nan'da bir şiî Müslüman intihar bombacısı tarafından öldürülmüştür. Fakat isimlerin çoğu gizemini koru-makta, mezar taşları kadar geçit vermez ve ulaşılmazdır. Sadece, tüm ölümcül olayların analizi yapıldığında, İsrail istihbaratını oluşturan üç teşkilata mensup kurbanların farklı rolleri ve ölüm riskleri konusunda bilgi sağlanabilir: Buna göre ordu istihbaratının ajan kaybı 261, şin Bet'in 80, Mossad'ın ise 65'tir.

İsrail'de çok sayıda savaş anıtı vardır. Farklı askeri kuvvetler ve birlikler - paraşütçüler, hava kuvvetleri ve tank birlikleri gibi- beş büyük savaşta (eğer 1968-70 yıllarında Süveyş Kanalı'ndaki **"yıpratma savaşı"** da sayılırsa altı savaşta) ve kırk yıldır süren sınır ve anti-gerilla çatışmalarında verdikleri kadın ve erkek kayıplar için anıtlar dikilmiş. İstihbarat camiasından hayatını kaybedenler için 1984'te Glilot'ta inşa edilen anıt, yakınlarının ülke güvenliği için hayatlarını verdiğini ama bunun yeterince önemsenmediğini söyleyen yaslı ailelerin baskıları sonucunda dikilmiştir. Adları anıtın duvarlarında yazılı olan 415 kadın ve erkeğin bazıları halen Arap topraklarında isimsiz ya da yanlış adlarla mezarlarda yatmaktadırlar. Garip olduğu kadar benzeri de olmayan bir anıttır bu; sert resmi gizlilik talepleriyle, isimsiz ajanlar olarak yaşayıp ölmüş olanların yakınlarının arzuladığı minnettarlık duygusunun gerilimli uzlaşmasıdır. Dört milyonluk nüfusuyla, var olduğu günden beri savaşan, geleceği için düşmanını tanımaya, niyetlerini öğrenmeye ve planlarını boşa çıkarmaya uğraşan, toprak büyüklüğüne ve nüfusuna kıyasla çok fazla istihbarat çalışması, analizi yapan ve kullanan, İsrail gibi bir başka ülke muhtemelen yeryüzünde yoktur.

İsrailliler, mitlerinden bazılarını 1980'lerin sonlarında yeniden keşfetmeye başladılar ve ülkenin istihbarat birimleri de bunun dışında değildi. Gerçeğe olmasa bile kendinden-imajlara diğerleri

kadar iyi rehber olacak İbrani edebiyatı, gecikmeli de olsa, başka yerlerdeki casus hikâyelerinin gelişmelerini izledi ve gizli ajanı mükemmel bir kahraman değil, hataları olan bir adam olarak takdim etti. Belirsizlikler, ironiler birbirini izledi. İsrail'in yaşayan en ünlü romancısı olan Amos Oz, ajanların kullanıldığı ahlaksızlık dünyasında kaybolmuş, özel hayatında olduğu gibi gizli meslek yaşamında da dürüstlükten uzak bir Mossad ajanını tüm ayrıntılarıyla yarattı.

David Grossman'ın "Gidi"si gibi hayal ürünü Shin Bet ajanları, işleri konusunda kuşku duymaya başladılar. Izak Ben-Ner, işgal edilmiş topraklarda Filistin intifadası ile uğraşmak zorunda kaldığı için tüm benliğiyle sorun yaşayan, acı çeken ve yaşlanan bir güvenlik servisi ajanı portresi çizdi. Kısacası, edebiyat dünyasının gizli ajanları efsanevi üsluplarını kaybetmeye başladılar. Bu imajların nedeni daha çok İsrail istihbaratının son yıllardaki sönük, kasvetli görüntüsüdür ama bu da yanıltıcı olabilir, şaşırtıcı başarılar, mahvedici hatalar ve patlama yapan skandallar arasında şiddetle örülmüş bir tarih, tüm sırlar -ya da en azından önemli olanlar- açığa çıkmadan tamamlanamaz. Ancak dramatik darbeler, acı şikâyetler ve iftiralar arasında gerçek hikâyesi hiçbir zaman anlatılamayan uzun, gri, sessiz bir uyanık alışkanlık yatar. Müttefiklerin, Mihver şifrelerini kırıp düşman hare-ketlerini tahmin etmelerini sağlayan Ultra operasyonunu bilmeden II. Dünya Savaşı'nı anlamak mümkün olabilir mi? İngiltere'deki Nazi ajanlarının cezaevinde iki taraflı çalışan casuslara dönüştürülüp kendilerinden şüphelenmeyen denetçilerine yanlış bilgiler verdiği ünlü **"Aldatma Sistemi"**ni bilmeden İngiliz karşı-istihbarat sisteminin büyük rolünü anlayabilir mi insan? Benzer boyutta ve önemde olan bu tür sorular İsrail istihbaratının dürüst öğrencisini şaşırtacaktır. İsmail Sovan'ın, Nezar Hindavi'nin ve Jonathan Pollard'ın farklı şekillerde garip olan hikâyelerinin her biri, çok karanlık, hassas ve çağdaş bazı köşeleri aydınlattılar. FKÖ'ye ve Arap ülkelerinin orduları ve gizli servislerine sızmalar, ABD ile yapılan istihbarat işbirliğinin boyutları bu olaylarla aydınlandı. Bunlar kadar hayati konularda sorulan soruların cevapları İsrail gizli servislerinin arşivleri açılana kadar bulunamazdı. Ve bunların cevapları hiç kuşkusuz kamuoyuna da asla verilmeyebilir.

Fakat bunlar kafamızda kalan tanımlanabilir boşluklardır -tüm tarihçiler karşılaşır bunlarla- ve anlamak için aşılamaz engeller değillerdir. Yarım yüzyıllık gizli savaşın bu görünüşünden ortaya çıkan resim karmaşık ve değişken, bazı önemli noktalarda hâlâ bulanık olmasına rağmen, günümüz de dâhil olmak üzere farklı dönemlere ait bazı kesin sonuçlar hâlâ kaçınılmazdır. Buzulların tepeleri bile su altındaki görünmeyen kitleyi tahayyül etmemize yardımcı olur. İsrail, karmaşık gözetleme uyduları, bilgisayar şifreli yazı analizleri ve diğer yeni teknolojik yöntemlere rağmen bir düşmanın ne yaptığını, ne düşündüğünü ve ne planladığını öğrenmenin en iyi yolu olan ve en eski casusluk yöntemi olarak kalan insan istihbaratında her zaman iyi olmuştur. Bu başarı, İsrail söz konusu olunca daha da olağanüstü sayılır çünkü devletin kuruluş ve var oluşunda olağandışı koşullar vardır. Ülkesinin düşmanının sistemine inanarak motive olan klasik ideolojik casus tipi Orta Doğu sorununda yoktur. Filistin'in topraklarının İsrail'e dönüşmesinin, Arap halkının malına mülküne el konularak bir kısmının sınır dışı edilmesinin iyi bir şey olduğuna inanan hiçbir gizli Siyonist Arap, Suriyeli, Iraklı, Mısırlı ya da Filistinli Kim Philby'ler yoktur. Buna rağmen ajanlar ve denetçileri güvenli evlerde buluşur, ölü-posta kutuları kullanarak haberleşirler. 1936 genel grevini izlemek için Filistinli muhbirler tutmakla işe başlayan şai'nin kurucusu **EZRA DANİN** ([1]), 1989'da intifada militanlarının hücrelerine sızmaya çalışan Shin Bet'li haleşerini görse çok mutlu olurdu. Birincisinde olduğu gibi, **"ikinci en eski meslekte"** de bazı şeyler gerçekte hiçbir zaman değişmez.

Bu alanda yaratıcılık, acımasızlık ve düzenbazlık dereceli olarak tüm güvenlik ve istihbarat

---

[1] **Ezra Danin ve Giresun**

Giresun'u dolaşırken, Yusuf Ziya Ortaç'ın naklettiği bir anı düşüyor aklıma: 1950'lerde Türkiye'yi köylerine kadar dolasan İsrail Dışişleri Bakanlığı danışmanı Ezra Danin (sağda), Giresun'da olduğu bir gece, pencereden Karadeniz'e vurmuş olan mehtabını seyrederken Ankara'daki bir büyükelçiye telefon eder. Danin, telaş içinde uyanan dostuna şöyle der:

"Seni niçin uyandırdım biliyor musun? Kutsal kitapların yazdığı cenneti buldum da ondan..."

(Kaynak THY yayını organı Skylife dergisi, Ağustos 2000 sayısı)

servislerinin çalışmalarında vardı ve olmaya da devam edecek. Casus tutmak için "sahte bayrak" kullanılır, ajanlara şantaj yapılır, baskı altına alınır, zorlanırlar. Casuslar çoğu zaman da çalışmaları karşılığında iyi paralar alırlar. Tehlikeli düşmanlar, hiçbir ahlaki değer düşünülmeden öldürülür. Ülke içinde ve dışında yalanlar söylenir. İnkârlara çoğu zaman inanılmaz, ama tek suç yakalanmaktır. İsrail'in çok önemli ve hayati bir avantajı da gizli servislerine, tüm düşman Arap ülkeleri de dâhil, dünyanın pek çok ülkesinin dilini mükemmel konuşan kadın ve erkek ajanlar bulabilmesidir. 1940'ların Palmah Mistaaravim'i uzun ve verimli bir geleneğin mütevazı başlangıcını temsil ediyordu, ama son yıllarda başka Orta Doğu ülkelerinden gelen Yahudi göçmen olmaması ve Arap dili ve kültürüne duyulan ilginin azalması -bu da devam eden sorunun bir yansımasıdır- bu yeteneğe zarar vermekte, endişeye neden olmaktadır.

Bu sayfalarda anlatılan yıllardan bir paradoks çıkar. İsrail istihbaratı burada anlatılan bazı ünlü, dünya çapında baskın ve tuzaklara dayanan haklı bir şöhrete sahiptir. Kruşçev'in, Stalin karşıtı konuşma metninin ele geçirilişini düşünün. Irak MıG'inin kaçırılması; Mirage üretim planlarının İsviçre'den çalınması; jsrail'in Haziran 1967 hava saldırısının parlak başarısını garantileyen hassas istihbarat süreci; 1960'ların sonlarında Filistinlilerin silahlı direncinin neredeyse tamamen bastırılması ve bunun sonucu olarak ülke içinde ve dışında şiddet olaylarının azaltılması ve 1976'daki efsanevi Entebbe kurtarma operasyonu büyük başarılardır.

Sonra da, çoğu zaman büyük savaş testinde ve stratejik değişikliklerle ilgili, genellikle erken uyanlar konusunda birbiri ardına yaşanan başarısızlıkları düşünün. Şai 1948'de Arapların Filistin'i işgal edeceğini doğru olarak tahmin edemedi, anlayamadı. İsrail Askeri istihbarat Servisi Aman, Mayıs 1967'de Mısır ve Ürdün harekâtlarını yanlış değerlendirdi ve Ekim 1973 Arap saldırısı konusunda yeterli uyarıyı yapamadı, hâlbuki Mossad kadrosunda saldırının ne zaman başlayacağını bilecek kadar bilgi sahibi olan yeterli sayıda ajan vardı. İsrail Savunma Kuvvetleri istihbaratı ve Mossad, 1982'de Lübnan'da, Noel konusunda yanlış hesap yaparak ve şii Müslümanların gücünü fazla küçümseyerek, İsrail'i FKÖ'ye karşı fe laketle sonuçlanan bir savaşa sürüklediler. Her iki kurum da yaptıkları hatalarla kirlendiler. Bu kötü durum, bilinen istihbarat sınırlarını ve tehlikeleri, özellikle de Mossad'ın Lübnan deneyimi sırasında gösterdiği bilgi toplama ve değerlendirmeyi gerçek operasyonlarla karıştırma hatasından fazlasını da ortaya koymuş olabilir. Her şeye rağmen bunlar çarpıcı hatalardır. Bu önemli dönemler için kurulmuş olan iyi, hatta mükemmel teşkilatlar bile o günlerde görevlerini yapamadılar.

İsrail'in ilgili bir alanda, 1988 İran-lrak Körfez Savaşı'nın sonunu tahmin edememesi, başka yerlerde çok daha endişe verici sonuçlara neden olacağı konusunda bir uyarı işareti oldu. Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde 1987'de daha küçük ama yine de önemli olan Filistin ayaklanması, düşman kampındaki siyasi ve psikolojik değişimleri göremeyen Shin Bet ve Aman'ın hatalarıydı. Çoğu zaman birçok ağacın, dalların ve hatta yaprakların kapsamlı biçimde izlendiği bir ortamda ormanı göremeyen istihbarat örgütlerinin yetenekleri eski soruların sorulmasına neden oldu. Taktik hüner başka şey, stratejik körlük başka bir şeydir. Dikkat çekici bir başka nokta da, İsrail istihbarat servislerinin farklı zamanlarda değişen rolleridir. **"Küçük"** ısser, Harel güvenlik teşkilatını on beş yıl yönetti çünkü hem Ben-Gurion'un kulağına ve hem de dış casusluk ve ülke içi siyasi konularla ilgili kendi bilgilerinin keskin bir değer yargısına sahipti. Harel aynı zamanda eşine az rastlanır bir gizli operasyonlar dâhisi olarak ün yaptı ve bunu hak etti: Adolf Eichmann'ın kaçırılışı İsrail inatçılığının ve cesaretinin bir işareti ve Nazilerin yaptığı Yahudi Katliamı'nın derin yaralarına merhem oldu.

1963'te David Ben-Gurion'un dev adı siyasi sahrada kaybolunca, İsrail istihbarat topluluğunun ulusal karar-verme mekanizmasındaki rolü oldukça arttı. Ben Barka Olayı'nda, Mossad'ın Meir Amit'i, Levi Eşkol ile mücadele etti ve kazandı. Çağdaşı olan Aman şefi Aharon Yariv, 1967 savaşı öncesi gergin dönemde ülke siyasetinde etkili oldu. Hem Mossad ve hem de Shin Bet -özellikle de İkincisi- Filistinlilerin direncini kabul edilebilir düzeyde tutarak, İsrail'in işgal edilmiş Batı şeria ve Gazze şeridi'nde tutunmasını sağladılar. Daha sonraki başarılar gönül rahatlığı sağladı ve siyasi çözümler -olması gerektiği gibi- siyasetçilere bırakıldı. Fakat o çözümler asla bulunamadı. Büyük 1973 felaketi istihbarata duyulan güvenin kaybolmasına neden oldu. Siyasetçiler, 1976'da Shin Bet'in tavsiyelerine aldırmadılar ve Batı şeria seçimlerinde FKÖ yanlılarının kazanmasına izin verdiler. Yom Kippur Savaşı'nı tahmin edememiş olan aynı kurumlar bir yıl sonra da, Agranat Ko-

misyonu'nun reform talebine rağmen, Enver Sedat'ın barış girişimini önceden göremediler. 1982'de Menahem Begin ve bakanları, İsrail'in Londra büyü-kelçisine yapılan suikastın FKÖ tarafından değil, onun rakibi Ebu Nidal tarafından yapıldığı gerçeğini bilerek görmezden geldiler. Siyaset ve istihbarat her zaman iyi dost olamıyorlar. **İsrail gizli servisleri her zaman geleneksel casusluk ve karşı-casusluk görevlerinin ötesine geçtiler.** Yişuv'un 1930'ların ortalarından itibaren devlet kurma çabalarının bir ürünü olan ilk operasyonların çok yönlülüğü, becerikliliği, bağımsızlık yıllarına taşındı. Kaçak göç ve gizli silah alımları 1948'de bitmedi. 1950'ler ve 1960'larda Irak ve Fas Yahudilerinin İsrail'e getirilmesi operasyonları 1980'lerde Etiyopya'daki siyahi Yahudilerin göçleriyle devam etti. Bu tür faaliyetler Mossad'ın, İsrail ile açık diplomatik ilişki kuramayan ya da kurmak istemeyen, Fas ve Sudan dâhil Arap ülkeleriyle sağladığı gizli bağlantılar sayesinde mümkün oldu ve desteklendi.

Gizlice ve çoğu zaman da yasadışı yollardan silah ve ileri teknolojiler sağlamak ve düşmanları bunlardan mahrum etmek konusu bir zihin meşguliyeti olarak kaldı, şai ajanları, 1948'de Suriye'ye silah ve mühimmat götüren bir gemiyi batırdılar, onun yerine gönderilen bir başka gemiyi ele geçirip kaçırdılar ve içindeki silah ve mühimmatı çaldılar. Aman 1950'ler- de istihbarat yeteneği sayesinde Cezayirli asiler hakkında sağladığı çok değerli bilgileri Fransızlara verdi ve onlardan silah alarak bağımsız bir nükleer güç oldu. 1960'ların başlarında Mossad, Nasır dönemindeki Mısır'da füze yapan Alman bilim adamlarına karşı acımasız tehdit ve suikastlerle bir cadı avı başlattı. İsrail 1981'de Irak'ın nükleer reaktörünü bombalayarak dünyayı şoke etti. Mossad 1989'da Irak ve Mısır'a füze üreten bilim adamlarına karşı kampanya başlattı.

20. yüzyılın son on yılında, İsrail devletinin kuruluşunun üzerinden kırk yıldan fazla bir zaman geçtikten sonra bile ülke istihbaratının temel görevi Arap ülkelerinin askeri niyetlerini ve güçlerini değerlendirmek, tahminlerde bulunmaktır. Bu görevin büyük kısmı, elindeki ileri teknoloji ürünü sistemleri kullanan Aman tarafından yürütülüyor. İsrail karadan, resmen savaş halinde olduğu Suriye, Ürdün ve Lübnan gibi ülkeler tarafından sarılmıştır ve bağımsızlığa muhtemelen her zamankinden daha yakın olan asi Filistinlileri yönetmektedir. Sınırlardaki düşman ülkelerin ötesinde de yine tehdit olmaya devam eden büyük ve güçlü Arap ya da Müslüman ülkeler vardır. İsrail'in gizli savaşları devam ediyor. Bununla beraber, bu fırtınalı hikâyeden çıkarılacak bir tek ders varsa, o da istihbaratın öneminin abartılabilmesidir.

Sonuçta istihbarat, siyasette bir seçenek değil, yetenekleri ve kısıtlamaları onu tam olarak kullananlar tarafından tanınması gereken bir alettir. İstihbarat, daha mükemmel bir dünyada, düşmanı tanımak için, onunla barış yapmaya çalışmak için kullanılabilir. O zamana gelene kadar - İsrail'de ve başka ülkelerde- casuslar hep olacaktır.

[Pegasus Yayınları tarafından yayınlanan **"İsrail Gizli Savaşları"** adlı kitaptan alınmıştır. 0 212 244 23 50 - IAN BLACK VE BENNY MORRİS

Kaynak: Turquie Diplomatique - OCAK 2012